

IL BON PASTUR

KARI MALTI TA CULL XAHR
Ghal mogħdia ta 'z-zmien fil gid tar-ruh
IMBIERECH MIL PAPA LEONE XIII.

*Jen ir-ragħai tajjeb: u'ngharaf in-
nagħgiet tighi u 'n-nagħgiet tighi iagħarf u lili.
G. C. (Ev. S' Joan:) c. X.*

*Pietati, religioni et christianae di-
sciplinae promovendae operam nava-
tis... Apostolicam Benedictionem, aus-
picem coelestium gratiarum inparti-
mus Omnibus pro quibus postulastis.*

*Littra tal Papa Leone XIII lid-
direzioni tal B. Pastur, 11 Giugnu
1881 muetka b' ohra tal 25 ta Ot-
tubru 1884*

*Min irid jissieheb iħallas Hames so'di cull sitt xuhur u għal barra
min Malta bill postag: il klieh imur għal bosta operi taiba ta pajjsna.*

It-Disa Sua

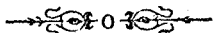
1887

Nu. 9 Settembru

IR ROSARIU TA MARIA

Dieħel ix xahar ta Ottubru, ix xahar tar-Rosariu. Issa tasseu li Ottubru jista jissejjaħ ix-xahar tar-Rosariu. Thossux f' kalbcom ferħ, thossux coragg, thossux tama għida meta jokrob Ottubru? jokrob ir-Rosariu? —L' imħabba ta Maria SSa Ommna iggib dan. Iva, Leone XIII, li ried ir-Rosariu f' Ottubru pubblicament recitat, kankal il klub ta l' insara lein Maria u kighed izarma il ghedeuua tal Cnisia ftit, ftit. Bosta masuni converteu; protestanti saru Cattolici; il Germania tat paci lil Cnisia, fil missioniet isir gid l' actar ebir; il gloria tal pontificat tieber u bill mod il Cnisia scismatica donna rieska leina. Bosta scismatici keghdin iħallu l' erruri taħhom u isiru cattolici u jitolbu ministri cattolici, tagħlim u barca tal Papa! Eccu, chif Maria SSa tirbaħ tasseu ueħida il ghedeuua, *Cunctas hereses sola interemisti*, tghedila il Cnisia fl'offiziu.—Nkeisu li bill kalb u bill ferħ ngheidu pubblicament ir-Rosariu ta Maria f' dana Ottubru u icollna barca taħha actar milli nixtieku. Nkeisu ucoll li f' dan Ottubru ma natux *duluri* lill Maria SSma bid-dnubiet u jecch aħna

fihom, nficcju nindafu bis-Sacrament tal krar.—Il pajis taghna ua il pajis ta Maria, ghaliex ghandu eluf ta memorii tal protezioni taghna u f' daun il granet ueriet ruha chem trid min Malta tcun fil kima. Mix hagia tal ghageb chif eluf ta bnedmin, ghorrief u cbarat, sacerdoti u poplu gibditom Maria jinvistaua fil Cnisia, l'euuel abbandonata, ta Pinu f'Ghaudex, barra min tant grazii li emma saru? — Scont chif x' uhad igheidu fil Mellieha ucoll l' istatua ta Maria tharchet bosta drabi u dana ucoll ragia gibet xi nies lein dach is-Santuariu li katt ma nseuh il maltin. Nfahhru, nfahhru lil Maria, ghaliex min lila ifahhar u joghgiob icollu il hajia ta dejjem. *Qui elucidant me vitam aeternam habebunt.*

ID-DEVOZIONI TA MARIA SSA ADDOLORATA

Lebda mez ua actar tajjeb biex inissel fina f'kasir zmien l' ispiritu ta veri insara daks id-devozioni tad-duluri ta Sidna Maria Vergini. Per mez ta dina id-devozioni nirtabtu mal Kalb imkadza taghna, u biex ingheid ecch nithlu figha u min aun immorru ghand il Kalb l' izied ghaziza ta Gesu fein ahna mil ghain l'culenia nixorbu l'ilma imkaddes li jimliena bl'ispiritu ta veri insara,

Dana l'ispiritu ua spiritu ta mhabba tenera ta ulied, li ibighed cull biza u irid it-tama u il cunfidenza colla f' Alla l' imbierech phala Missier l' actar hanin; ua spiritu ta distacc mil hueijeg karrieka tad-digna, u ta imhabba ta cull tbatia; ua spiritu ta mibgheda lein id-dnub u dach collu li Alla ma iridte: ua spiritu ta hrara cbira ghal gloria t' Alla, u ghal conversioni tal midimbin.

Dana collu ahna nitghalmu mil Kalb addolorata ta Maria SSA, li chienet il mera l' actar ciar tal Kalb imkadza ta Gesu. Il cbira imhabba li had ma jifisser ta Maria lein bina Gesu, li giaghliitha thoss fil Kalb taghna is-seif stess tal puieni l' actar horox li nifed min cullumchien il gisen u r-ruha ta Gesu, turina bicciar liema ghandu tcun l'imhabba taghna tenera leigha u lein Alla l' imbierech.

Il haija colla ta Maria mimlia colla bid-duluri, bil privazioniet, bis-slaleb, veru martiriu, p̄hal dich ta Bina Gesù, min ghair ma chella l' ebda ktia, thajarna chif aħna sabiex incunu nixbhua u noghbugha, ghandna noboghdu il frugha tad-digna, nghanku bil ferħa is-slaleb u it-tbatia, u f' dina ingibu ruħna bis-sabar collu mita niftacru li izied batiet minna l' Omm tagħna addolorata.

It-telfa li ghamlet Maria ta bina Gesù uara il passioni u 'l meut tighu, li chienet is-seif l' actar chiefer li nifed il Kalb taħħa, tghallimna chem aħna ghandna nihzghu u nitregħdu mil mishut dnub li ifridna mill imħabba ta Gesù, u chem ghandna nitħassru lill dauca l' imseienin li igheixu fl' istat iereħ tad-dnub, fil cbir periculu li cull uakt jtilfu għal dejjem l' Alla uniku oggett tal felicità taħhom. U ghalecch nintleu bil ħrara imkadza li bilgri jirnexxilna narau tant erueħ iagħharfu mil gdid u ihobbu l' Alla l' imbierech.

Inficciu immela nersku lein Maria SSA, b' maniera speciali natua kima fil misterii tad-duluri taħħa, u nkisu li min dauna nifmu u nircievu daca l' ispiritu collu li aħna ghandna ingibu fina p̄hala veri insara.

Inficciu nersku, meħudin min Maria, lein Gesù u nithlu għal dejjem fil Kalb imkadza tighu, fein aħna nifmu aħiar in-nichet tad-duluri ta Maria, u nghexiu actar sicuri u bgheid mil periculi u il ħsara mill għe-deuua ta ruħna u mimljin bli spiritu ta veri insara.

M. A. F.

L' ESIBIZIONI VATICANA

Ghedna l' aħħar darba illi ghandna nithattu min din l' Esposizioni li għanda issir għall' aħħar tas-sena f' Ruma, meta il Papa Leone XIII jagħlak 50 sena li ilu ikaddas, u già bosta ħueijeg geu lilu regalati għal din l' Esibizioni u f' Malta già saru u keghdin isiru ħuejieg sbieħ ucoll għal dana il fini. Ngheidu illum mill' altar li regalatu il *Comissioni generali* ta l' Esibizioni stess, li marret tuighed premiu ta £160 lil min jagħmel l' aħiar disin għal dan ir-rigal, barra min premii oħra iz-

ghar. Saru 40 disin, colla sbieħ, izda l' esami, li sar min bosta architetti u nies li tifem, ghazel id-disin tal Professur Moretti ta Milan, zagħzuħ ta 27 sena, illi izda ua msemmi għad-disigni tighu ! L' artal ua tal gost goticu italian tas-seculu XV. Min fuk tliet targiet titla il mensa ta l'artal, u min uraiħ titla actar uiesgha il facciata li maħħa imiss l' artal. Mal mensa ta l' artal fin-nofs emm intagliata ic-Cena ta Gesù Cristu, mal għub emm il magħmudia u 'l grisma figurati b' intagli ohra, beinietom^o emm nicec bi statuetti tad-dutturⁱ tal enisia. Fuk il mensa emm l' iscannel għal candlieri, f' nofsu emm tabernaculu uisk sabieħ u 'ma gemb dana emm zeug angeli jadurau. Min fuk dan l' iscannel jitla quadru, Madonna bill Bambin, bi guarnic ricch u fuk bill baldacchin li johrog ftit il barra, min taħta culur is-sema bl' istilli dorati; min fuk dana il guarnic jitolghu ħames ponot ta ornamenti u bein erbgha, emm is-simboli ta l'Evangelisti; u tan-nofs, li fiha is-simbulu tal Missier Etern, toghla u tagħlak collox b' salib. Collox ta disin uisk sabieħ ! Mal gnieb tal quadru emm fil għoli erba nicecc cull naħħa, bl'istatui ta xi kaddisin min dauc li geu *Canonizzati* min Leone XIII u taħt daun it-tmen nicecc emm, uieħed cull naħħa, zeug quadri uieħed il Crocifissioni u l' iehor ir-Ressurrezióni. Uara x' uħud min dauch in-nicecc u uara xi uħud mill' intaglii jigi u mkeghdin ir-reliquii, li per mezz ta ingegni apposta, jistghu jidru jeu jitghatteu meta trid, min għair ma titef xein mill gost ta 'd-disin ta l' artal. L' artal collu ua ndorat, il quadri pittura celebri u xi bnadi emm contrast uisk sabieħ ta culuri ma l' indoratura,

Dan l' euuel don illi giè magħmul u rnexxia tas-seu, għal festa ta 'l missier ta cull ħatt.

Min Malta tafu illi imbagħtet lill Papa, u presentajelu l' istess maħbub tagħna Iskof Amministratur.

dghaisa tal filugranu xioghl is-signur Meli, din tau-
uielu it-Terziarii tal Capuccini tal Birgu. Din id-dghai-
sa ia pħal dauch ta Malta, uisk sabieħa u perfetta
Tfisser imbagħat din id-dghajsa il Cnisia ta Ġesù Cristu,
fein il Papa ua il bdot. Il Papa feraħ bigħa uisk.

Għandna stess imbagħt ġeu consegnati zeug regali
għal Papa. Il uieħed ua ctieb bl' orazioniet tal Cnisia
li jingħadu fil Benedizioni, min barra ir-racemat bid-
deheb u ħarir tal culuri, bl'arma tal Papa ta gost u ħed-
ma uisk sbieħ xioghl u dòn is-signi Antonia u Carmela
Farrugia Le Brun. L' iehor ua quadru li fin-nofs fieħ
ir-Ritratt tal Papa u ma duaru collu disigni mkabbsin
u mzejjen b' ix-xioghl tal cartun il iseiħulu *finto avorio*.
Xioghl u dòn tas-signorina Rosina Salnitro.

Nafu ucoll li ntghata min Malta għall' Esibizioni
tal Papa stocc ta 'd-deheb ta xioghl sabieħ u antich. u
giò fieħ fiħ somma ta Liri sterlini.

Izda incomplu ngħaidu mir-regali li seirin min
pajjsi oħra.

Min Varallo offreu lill Papa quadru scolpit, fiħ il
Madonna bil Bambin copia ta *bassriliev* tad-Donatello.
Il guarnic ua intagliat; collox fiħ xi ħames tixbar.
Sar fl' iscola ta l' iscultura li ighedula Laboratorio Bar-
tolo f' Varallo (Italia).

F' Firenze emma esposta l'istola li għamlu għal Papa
it-Terziari ta 'd-Duluri. Ia tas-satin aħmar maħdu-
ma b'disin tas-seculu 1300 tal Prof Turchini u ħadmita
is-signura Piselli. Fuk emm salib racemat b'id-deheb u
fieħ il brillanti u fit-tul emm l' armi tal Papa li fihom
il ġauuar, fit-truf emm zeug medagliuni racmati, fein
emm il Madonna keghda tati il-labtu lis-seba Fun-
daturi ta l' Ordni tas-Servi ta Maria (tad-Duluri). Il
Papa jilbes din l' istola fil ħin li jissantifica lill daun
is-seba fondaturi li seijer icun mal festa tal giubleu
tighu !

Min Pisai imur tabernaculu tar-rham ta Pisa. It-tabernaculu ua tar-rham abiat, forma ta Cnisia tal gost antich ta Pisa, Imbaghad fieh xioghlijet uisk sbieħ b' irhamiet ohra coloriti. Fieħ l' armi imkabbsin tal Papa u ta Pisa, fieħ *bassirlievi* tal bronz mal gemb fieħ l' istoria ta Pisa fil grazii li kalghet mil Madonna. Uaħda mil l'istejjer *bassirlievi* li fieħ emm Leone XIII ikaddes. Emm ucoll il Pissidi biex jithol f' dan it-tabernaculu : dan ua regal ta l' Arciskof u tal Capitlu tal Cnisia Primaziale ta Pisa.

Fost tant regali sbieħ li emm lesti biex imorru min Ivrea, tarau l' imbit ghal kuddiesa tal Papa. Emm imbit li ghandu mil 1802, u tlet cxiexet bill fliexchen bl' imbit ta 50 sena !

(tissocta)

IL LAPTU TA S. GIUSEPP

(arau in-numri ta kabel)

F' uaħda mill Cneijes ta raħal cbir mnein il gieldarmi chieniu telku meta rau geijn il garibaldini, chienet Cnisia cbira, fein daun daħlu biex jaghmlu id-disprezzi l' actar cbar. X' cont tara ? Min dauch tal kmis hamra uieħed jitla fuk il pulptu u gheid discorsi l' actar oxxen, min jitdħol fil confissinariu taparsi ikarrar, iehor jitla fuk l' altar jaghmel hafna *gesti* u *smorfi* taparsi ikaddes,... u Gustavu chien uieħed mill'eulenin biex jaghmel min dan collu, biex juri li ma jistmax izied il ħueijeg tar-religion !.. Sa chem uaslet il-lakgha tas-suldati garibaldini ma tal Papa ghaddeu granat, u leila uaħda fi dverna chien emm erbgha min daun il garibaldini jixorbu ma duar meida. Daħal Surgent u chellu fax ittri. Cull tant beda jehu belgha min tazza li giebulu u uaħda uaħda jara il-littri li chellu ikassam, u beda ighajjad jakra l'*indirizzi* ghal min chieniu mibghutin:

—Is-sur Conti Gustavu B...

—Jen ua, sur giandarm, kallu Gustavu li chien uieħed min dauch l' erba garibaldini, u ħares fuk il-littra biex jara il carattru u għaraf li chien ta ommu. Gustavu darba biss chien chitbilom f' dan iz-zmien

collu, u chitbilom chelmtain li missieru ma chellux coragg iuegbu. Izda ommu chitbitlu ecch :

Gustavu,

Missierech rcieva il chelmtain li ctibtlu. Uara ħarba chiefra li biha tlaktna ecch, chelmtain ittra biss..? Missierech ma rietc iuegbech bic-cianfir chif chien ix-raklech u reħa lili ommoch din il ħagia li inuegbech. Inti ghadech taf min ia ommoch ? Ia mara li tghaddi izied bid-dmuħ inchella bill ħobs min xħin inti tlaktna, b' kalb ecch ħazina ! U x'ghamlitlech ommoch biex tagħmlila ecch; iben bla kalb ? Jecch tarani, tara li jen fi ftit granet xieħt ħafna snin u forsi ftaħtli ucoll il kabar bill għali. Izda għadni nħobboc u ncompli naħseb fich, nirricmandach lill Angelu Custodiu tighech. Nitolbu ghalecch, jena missierech u ħutech lill Maria Sma tad-duluri, li għalich ucoll batiet, nitolbu lil San Giusepp. Ftacar li min zghuritech għallimtech tħobbom! Aħseb x' kighet tagħmel contra il fidi ta missieritech u ħenn għalina ! Għallankas tichate lili din il grazia : inti s' issa neħheit cull devozioni li chellech : izda għal imħabba tighi argia ilbes dan il-Laptu li bghattlech geuua din l' ittra, min naħħa il ualħda emm il Madonna tad-duluri u mill' oħra S. Giusepp.

Kabel ma ia tmut, sabbar il kalb t' ommoch,

Il Contissa B...

Fil mument ma krajex Gustavu il littra, izda chif marru fein chienu jorkdu daun is-suldati garibladini chellu mitt sena li jakragħa. Meta rā li cull ħatt rakat fetaħ il-littra isib il Laptu, rmieħ ma...it-trap...Beda jakra il-littra u fuka xerret xi demgha, beda jinqieta ruħu, jati bill ponn fuk għinu...u flaħħar mar xteħet fuk it-tiben biex jorkot. X' jorkot ? Jitkalleb min aun għal inn...u sa flaħħar kam bill mot sieb il Laptu, farfru u libsu taħt il kmis ħamra !

Laghda jisimghu sparatura mill' akua, chien is-signal tal battaglia ta Monte Rotondo. Gustavu ma šħabu telku collom mimlijn bill ħrara ta 'r-rebħ...Izda Gustavu uaka, ħassu ħazin u ħaduħ f' S. Roccu biex jiccurauħ. Il ħsebiet tad-dar, irkat ħazin, il conxienza, collox...giebulu telfien ta moħħ, chien ghoddu miet ! Min emm ħaduħ fl' Isptar ta Terni, mitluf id-deliria. Emm sab uieħed min šħabu ferit fimsarnu, li chien xi

ftit isabbru u talab lis-Soru, li chienet tarahom, li tictieb lill famiglia ta Gustavu biex jibaghtu lill xi hatt jiccurah ahjar. Is-Soru obdiet ma l' air; u din chienet tara li Gustavu ma chienx ta katgha hazina. Fittheudin isejjah lill S. Giusepp, ideih dejiem jistringiu il-laptu tighu.

Ltejjien ta feriti f' dach il-loch, nies cull mument jizdiadu, morda u feriti, izda Gustavu ma jafx jara... ghaliex Alla baght lill Gustavu din il marda li chienet prova tal hniena tighu; Alla ma rietc li Gustavu jara u jisma jeu imitt ideih fid-duluri li tauu dauch tal kmis hamra lill dach ix-Xuejjah Kaddis, li chien emm fil Viatican!

AHBARIJET

Il Papa ta £160 lira inglisa ghal fokra ta Malta. — Il Cardinal Pecci, hu il Papa ghalak 50 sena li ilu ikaddes fil 27 ta Auissu li ghadda, ua ghandu 80 sena. Ua seua bosta u ghadu jisua lill Cnisia bill hedma u b' gherfu.—

Fid-9 ta Settembru li hiereg mietet il Birgu MARIA GIUSEPPA DATO armla min Lorenzu zeugia u omm ta 12 l' ulied. Chienet mara taiba li tat esempiu lill' ohrain u rabbiet seua l' ulieda, u ghalecch cull min sama bill meut taħha ghela bill bosta. Chella biss 59 sena li temmitom b' meut kaddisa. Alla ihennigha fil Genna u isabbar lill' ulieda aun fl' art. Is-Sur Lorenzu Dato li tant jithabat ghal dan il giornal ua uiehe d min ulieda

Nhabbru ucoll il meut ta Carmelo Mamo tal belt; msieheb f'dan il giornal, ragiel affezionat lein il Cnisia u tar-rispett li miet fis-27 ta dan ix-xaghar.

Requiem Aeternam.

BIS-SENSIA TAL CNISIA

Direzioni.

Ghal min irid } Fl'Istamperia ta G. Mifsud e Figlio Str. S. Orsola N.187c
issieheb } Ghan-nahha l'ohra ghand is-Sur Lorenzo Dato